

‘Yahûdî Mistisizmi’ne Giriş:
KABBALAH

‘Yahûdî Mistisizmi’ne Giriş:
KABBALAH

Joshua Abelson

Çeviren: Cengiz Erengil

AYNA YAYINEVİ: 43
İrfân Dizisi: 15
Sertifika Numarası: 14748

ISBN 978-975-8297-52-8
Birinci Basım: Mart 2012, İstanbul

Kitâbm Özgün Adı:
Jewish Mysticism/An Introduction to the Kabbalah
Yahûdî Mistisizmi'ne Giriş: KABBALAH

İngilizceden Çeviren:
Cengiz Erengil

Kitâp, ilk olarak *G. Bell and Sons Ltd.* tarafından 1913 yılında Londra'da basılmıştır.
Joshua Abelson (1873-1940)

©Bu kitâbın Türkçe yayın hakları *Ayna Yayinevi'*ne âittir. Yayinevimizden yazılı izin alınmadan tamâmen veya kısmen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Yayına Hazırlayan: Ahmet Y. Özbilen
Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Ayna Yayinevi
Kapak Tasarım: Murat Efe
Kapak ve İç Baskı: Güven Mücellit ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Deve Kaldırım Cd. Gelincik Sk. No: 6 Bağcılar-İstanbul
Tel.: 0212 445 00 04

AYNA YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu No.: 40 Kat: 2 34112 Cağaloğlu, İstanbul
Tel.: 0212 513 80 19
www.aynayayinevi.com
ahmet@aynayayinevi.com

EDİTÖRÜN NOTU

Hıristiyan Mistisizmi üzerine yazılmış çok sayıda eser vardır. Bu eserleri araştırdığımızda, onların giriş paragraflarında Plotinus ve Neoplatonculuk üzerine çok şey söylenildiğini gördüğümüz hâlde, Yahûdî Mistisizmi ile ilgili ya hiçbir şeyin söylenilmemiş olduğunu, ya da çok az şeyin söylenilmiş olduğunu görmekteyiz. Aslında bu pek de şaşırtıcı değildir, çünkü Yahûdî Mistisizmi'ne Giriş üzerine yeterlilik içeren bir çalışmâ ne yazık ki yoktur. Hıristiyan Mistisizmi üzerine yazılmış kitâpların, sıradan bir okuyucu üzerinde bıraktığı etki, Yahûdî dininin resmî geleneğinin içinde çok az mistik doğa olduğu ve Kabbalah'ın, geç zamânlarda marazî olarak ortaya çıkmış ve tamâmen İsrâil'in dehâsına yabancı unsurlardan beslenmiş olduğu yönündedir. Yahûdî dininin resmî geleneğinin içinde çok az mistik doğa olduğunu söyleyişin ne kadar hastalıklı bir görüş olduğu ve Kabbalah'ın, geç zamânlarda marazî olarak ortaya çıkmış ve tamâmen İsrâil'in dehâsına yabancı unsurlardan beslenmiş olduğunu söyleyişin ne kadar ekstrem bir görüş olduğu ilerleyen sayfalarda görülecektir. Dr. Joshua Abelson'un bu kitâbı, Yahûdî Mistisizmi üzerine yapılabilecek araştırmalar için, giriş olarak iyi bir hizmet sunacaktır. Abelson'un bu kitâbı, dikkatlice yapılmış araştırmalarla geçen bir dönem sonunda yazmış oluşu, en iyi ve en ciddi Yahûdî öğretim üyelerinin araştırmalarına dayanıyor oluşu ve Abelson'un, Talmudî ve Rabbinik metinlere hâkim oluşu, bu konu ile ilgili terimleri anlamak yönünde, başlangıç düzeyindeki okurların dahi kavrayışını kolaylaştıracaktır. Yahûdî Mistisizmi üzerine böyle bir eser yazmak için, sâdece mistik bir duruşun kazandırdığı ayırt edici sempati yetmez, Yahûdî Dinsel metinlerinin birinci el bilgisine sâhip olmak da gereklidir. Bu dîne özgü dehâya şüphesiz ki, ancak onun bir üyesi yeterli saygıyı duyacak, değer verecek ve onu yorumlayabilecektir. Buna ek olarak şunu da söyleyebilirim ki, Dr. Abelson bu görevi başarıyla yerine getirmiştir. Zâten geçen yıl (1912) yayınladığı değerli ve eleştirel eseri "*The Immanence of God in Rabbinical Literature*"

(“*Rabbînik Metinlerde Tanrı'nın İkinliği*”) yeni bir araştırı alanı yaratmıştı. Bu eleştirel eserin konusu, Yahûdî Mistisizmi üzerine yapılacak her araştırı için gereklidir.

G. Bell and Sons Editörü, 1913

ÖNSÖZ

Bu kitâbın sayfaları, okura, Yahûdî Mistisizmi konusunu bir bütün olarak kaba bir şekilde sunmak yerine, onun en dikkat çeken, en göze çarpan özelliklerini kuş bakışı olarak sunmak için tasarlanmıştır. Bunun sebebi yüzyıllarca işlenmiş bir düşünceyi, küçük bir kitâbın sayfalarına sığdırışı başarmak ârzûsudur. Bu yüzden konular parçalar hâlinde ve deneme niteliğinde işlenmiştir. Beşinci bölüm, hemen dördüncü bölümün içeriğini takip eder. Sayısız gelişim düzeylerini göstermeğe kalkışmaz. Benzer şekilde altıncı bölüm *Zobar* ile ilgilenir. Bu bölümden önceki sayfalarda Yahûdî teolojik düşüncesinin yüzyıllar içinde evrimine ışık tutulmuştur. Yerin azlığından dolayı zorunlu olarak bâzı şeyler atlanmıştır. Eğer okur, bu konuda daha derin bir şekilde araştırmak isterse, Kaynakça'dan yararlanabilir ve eksik parçaları kolayca tamâmlayabilir.

Zobar'dan tercüme edilmiş parçalardan bâzıları orijinal İbrânî-Aramî dillerindeki metinlerden kendi yaptığım çevirilerdir. Geri kalanını bu konunun uzmanı olan ciddi araştırmacıların Fransızca ve Almanca çevirilerden aktardım.

Joshua Abelson
Portsmouth, Aria College

İÇİNDEKİLER

Giriş	II
1. Essenilik	19
2. Merkabah Mistisizmi	29
3. Philo'nun Logos İdeası	41
4. Göklerin Krallığı: <i>Shekinah</i>	59
5. ' <i>Sepher Yetzirah</i> '	69
6. ' <i>Zohar</i> ' Mistisizmi	81
7. Sudûr ve On <i>Sefîra</i> Doktrini	93
8. <i>Zohar</i> Teolojisinde Nefs Doktrini	105
Sonuç Yazısı	117
Kaynakça	119
Sözlük	121
İndeks	127

GİRİŞ

Bir insânın Yahûdî Mistisizmi üzerine kitâp yazmağa teşebbüs edişi, sıradan bir okura tuhaf, alışılmadık ve çarpıcı bir şey olarak gelebilir. Teologlarda da sıradan insânlarda da Yahûdîlik ile Mistisizmin zıt kutuplar oldukları yönünde kısıtlayıcı bir önyargı vardır. Dolayısıyla Yahûdî Mistisizmi ifâdesi, bu terimlerdeki savunulamaz bir karşıtlık olarak görülür. Elinizdeki bu küçük kitâbın içeriğinin, bu önyargının su katılmamış bir yalan ve tahrîfât olduğunu göstereceğini ümîd edebilirsiniz.

Bu önyargı neyin üzerine temellenmektedir?

Birinci hatâlı ve yanlış önvarsayım ya da önyargı, Eski Ahid'in ve Yahûdîlerin yüzyıllar içinde ürettiği bütün teolojik ve dînsel yazıların, sinagog ritüellerinin, genel ve özel dînsel tapınışlarının hepsinin temelinde, *sâdece aşkın Tanrı'nın* bulunduğu sorgulanmadan kabûl edilmişinde yatmaktadır. Şöyle denir: "Yahûdîler yedi göğün ya da cennetin en üst katında ikamet eden yaşlı Yahweh'den daha yüksek bir kavram'a hiçbir zamân sâhip olmamışlardır. Bir Yahûdî için varoluşu çok çok gerçek olsa da, Yahweh'nin yaşadığı yedinci gök, yeryüzü sahnesinden hayli uzaktadır. Dolayısıyla Hıristiyanlığın Tanrı'sının bir Hıristiyan için taşıdığı anlam ve önem'e sâhip olamaz." Şöyle denir: "Yahûdîler Tanrı ile içsel bir deneyim yaşayamazlar. Böyle bir içsel Tanrı deneyimi, ancak bir Hıristiyan için, İsa'nın yaşamıyla ve Pavlus'un öğretisiyle mümkündür." Bu, yanlış önvarsayımlardan, yanlış önyargılardan birincisidir.

İkinci hatâlı ve yanlış önvarsayım ya da önyargı ise şudur: 'Yasaların ve imânın Pavlusçu antitezi', yanlış bir şekilde, dînin rûhundan ziyâde yasalara aşırı riâyete dayanışın güvenilmezliğinin bir dîni olarak sunulan Yahûdîlik üzerine bir etiket gibi yapııştırılmıştır. Mistisizm, dînin rûhundan ziyâde yasalara aşırı riâyetin uzlaşmaz düşmanıdır. Yahûdîlerin Tanrı'sının saf ve basit bir yasa koyucu olduğu söylenir. Sâdik ve vicdânlı bir

Yahûdî, kendisini her yandan kuşatan yasa bağlarına hiçbir zamân kesilmeyen bir bağlılık göstererek yaşayan kişidir. Dolayısıyla böyle bir dîn, dışsal, mekanik ve sıkıcı bir rutinden ibârettir. Kimsenin hiçbir zamân görmediği ve deneyimlemediği bir Efendi'ye, uzun yıllardır kölelik bağı ile bağlı olarak yaşamak demektir. Böyle bir dînde, rûhsallık eksiktir. Tanrı her zamân olduğu gibi sâbit ve statik bir şekilde vardır. Böyle bir Tanrı, hiçbir zamân kendini izole ettiği, tecrîd ettiği yerin dışına çıkmaz. Böyle bir Tanrı, yukarılarda bir yerde tecrîd edilmiş hâlde var olan ve aşağıdakilerle hiçbir birlik bağı olmayan bir Tanrı'dır. Böyle bir Tanrı, Sevgi ideasına yabancıdır. Böyle bir Tanrı, Seven bir Tanrı olarak kendini zuhûra çıkaramaz. Böyle bir Tanrı söz konusu olduğunda, Tanrısal Rûh'tan insân rûhuna doğru ve bunun karşılığında insân rûhundan Tanrısal Rûh'a doğru hiçbir hareket olamaz. Tanrı ile hiçbir paydaşlık olamaz. İnsânın, böyle bir Tanrı ile hiçbir ânî ve doğrudan deneyim yaşamak fırsatı olmaz. Eğer insân Tanrı ile böyle ânî ve doğrudan bir deneyim yaşayabilseydi, insân nefesine Tanrı'dan bir aktarış olabilecekti ve Tanrı insân yaşamına girebilecekti. Dolayısıyla bunlardan hiçbirisinin olmadığı yerde, hiçbir mistik unsur da söz konusu olamaz.

Üçüncü hatâlı ve yanlış önvarsayım ya da önyargı ise, Hıristiyan teologların, Yahûdîlik ile ilgili olarak, Yahûdîliğin yoğun ve hiç taviz vermeyen milli karakterinden dolayı, her türlü mistik mizâca karşı yok edici bir etki yarattığı konusunda ısrârcı yargılarıdır. Şüphesiz ki, mistik bir dîn ırkları ırklardan, dînleri dînlerden ayıran her türlü engeli aşar. Mistik olan kişi, kozmopolit bir insândır. Mistik bir insân için imân ikrârlarının istekleri, inançları ve gözlemleri arasındaki farklılıklar, Gerçekliğin birliğine duyulan derin tutkunun içinde silinir gider. Bu tutku, her şeyi içine alan ve her şeyi kapsayan bir tutkudur. Dolayısıyla şunu belirtmek doğru olacaktır; eğer Yahûdîlik kendi adanmışlarından Tanrı'yı su geçirmez bir bölüm'e kapatsınlar isterse, O'nun aynı zamânda mistik araştışılara karşı müsâmahalı oluşu beklenemez.

Fakat bütün bu yanlış önvarsayımlara, yanlış önyargılara karşın, genellikle varsayıldığı gibi Yahûdîliğin kendi evrimi sırasında, yüzyıllarca ümitsiz bir vaka gibi ayrıntılara takılıp kalmadığı ileri sürülebilir. Eski Ahid'in mesajı, kompozisyonunun çağlar süren tamâmlanmış süresince karşılaştığı engelleyici koşullarla birlikte değerlendirilmek zorundadır. Rabbinik metinlerin mesajı ve Orta Çağ'daki Yahûdî metinlerinin mesajı benzer

şekilde değerlendirilmek zorundadır. Bir Yahûdî, dünyânın küçümseyerek baktığı bir boy hedefidir. O, toplumdaki dışlanmış, aşağılanmış, elinden bir şey gelmeyen biri olarak görülmüştür. Irkı ve inancı ne olursa olsun, sâdece insânoğulları olarak sâhip olduğu mîrâs, masûm neşesi ve avantajları da görmezden gelinmiştir. Dolayısıyla, Yahûdî de bunlardan iknâ olmuş olarak, kendi metinlerinde kendi Tanrı'sının bütün bu günâhkâr ve hâin eylemlerin yaratıcısı olan Tanrı olamayacağını işlemiştir. Putperestlik, ahlâksızlık, saf olmamak, cinâyet, zulüm, nefret, bütün bunlar Tanrısal Huzûr'dan ya da Varlık'tan uzaklaştırılmış kişilerce işlenmiş olmalıdır. Bir Yahûdînin bakış açısından 'milletler' (Pavlus'da 'Gentiles'), bu günâhların kişileştirilmiş hâlleridir. Uzun yıllardır varlığını sürdüren bir geleneğin gururuyla bir Yahûdî kendine bakarken, özel bir kutsallık rûhu görmektedir. Bu özel kutsallık rûhu, kutsal ve saf bir râhiplik misyonuna emânet edilmiştir. Bundan dolayı onun, sâdece kendisinin Tanrısı olan ve başka hiç kimsenin Tanrısı olamayacak bir Hakikat ve Merhamet Tanrısı'na saygı duyduğunu anlamak kolaydır.

Fakat bütün bunlarla birlikte, Yahûdî literatürünün bütün branşlarında daha uzak görüşlü, daha toleranslı ve daha evrenselci parıltılar da vardır. Daha ileriki bölümlerde buna değinilecektir. Bu parıltılar, mistisizmin içindeki daha sonra gelişecek evrenselci tohumlardır. Bir Yahûdî, Tanrı'yı kendi içinde olduğu kadar, Yahûdî olsa da olmasa da komşusunda da bulmak zorundadır. Bu beceri her zamân mistiklerin güçlü bir işâreti olmuştur. Yahûdîliğin içinde milliyetçi unsurlar vardır ve yüksek bir rûhsallıkla birlikte ilerlemektedir ve bu, Yahûdîliğin içinde derinlerde var olan mistik unsurların reddedilişini gerektirmemektedir. Milliyetçilik, Eski Ahid'in ve Rabbinik metinlerin içindeki Yahûdîliğin bütünleyici ve hayâtî bir parçasıdır. Onun kemiğinden kemiktir ve onun rûhundan rûhtur. Dîn ile çok iç içedir ve öyle ki, kendisi dîndir. Eski Yahûdîliği elinize aldığınızda, onu şunlar dînsel unsurlar, bunlar milliyetçi unsurlar diye parçalara bölemezsiniz. İkisi bir kumaşın içine dokunmuştur. Bâzı modern zihinlerde dînsel değerlerin ve güçlü rûhsallığın bir hâle gibi başın üzerinde taşındığını ve millî hislerden, millî hâtıralardan ve millî sezgilerden başka bir şey olmayan inançların ve uygulamaların ise istenmeyip bir kenara atıldığını görmekteyiz. Aslında Yahûdîliğin Yahûdî milliyetçiliği ile ilişkisi, bir büyük çemberin, içinde daha küçük bir çemberi taşıyışı gibidir. Daha büyük olan, daha küçük olanı kucaklar.

Biz bir mistiğin yaşamını ve yaptıklarını araştırdığımızda, genellikle ne ile karşılaşırız? Mistik kişilerin genellikle yoğun şekilde bireysel olan bir dîne sâhip oluşlarına rağmen, dünyâ dînlerinden biriyle alâkalandırıldıklarını görürüz. Onların mistik deneyimlerinin, dominant bir îmânı *olan birisi* tarafından boyandığını ve küflendirildiğini görürüz.

Yahûdîlik bir mistisizm dîni midir? Mistik kişilerin kendi Tanrı kavramlarının özel formları sâdece onların içsel ışıklarından gelmez, fakat kendi ırklarından ve yaşadıkları ülkeden aldıkları dışsal, geleneksel ve dînsel öğretilerden de gelir. Dolayısıyla, Hindû Mistisizmi, Yahûdî Mistisizmi, Hıristiyan Mistisizmi ve Muhammedî Mistisizm kendilerine özgü, *sui generis* özelliklere sâhiptirler, kendilerine has özelliklere sâhiptirler. Yöntemleri, mizâçları, rûhları birbirine çok benzer. Fakat doğa ve büyük dominant dînlerden biri, onlar üzerine bir etiket yapıştırır ve bu etiketler ile birbirlerinden ayırt edilirler. Dolayısıyla Yahûdîlik, kendi oluşumu ve rûhsal görünümü ne olursa olsun, kesinlikle bir mistisizm dînidir. Onun mistisizmi bizim genellikle beklediğimizden farklı bir düzende olabilir. Bunu daha sonra göreceğiz.

Bir mistiği sıradan bir dîndârdan ayıran şey nedir? Mistik olan kişiler kozmopolittir. Bir mistiği sıradan bir dîndârdan ayıran şeyi şöyle açıklayabiliriz: Sıradan bir dîndâr, ister doğada isterse Kutsal Kitâp'ta bedenlenmiş olsun Tanrı'yı başka insânlara gelen nesnel bir vahiy aracılığı ile bilir. Bu tür bilgi, gerçekten ikinci el bilgidir, dolaylıdır, dışsaldır. Başka insânların vizyonlarının ve deneyimlerinin kayıtlarına dayalıdır. Bir mistik ise Tanrı'yı rûh rûha dokunuş ile bilir. *Cor ad cor loquitur*. Bu mistik, bir ânda bir vizyon görür. Rûhunun sessizliğinde kendisiyle açık bir şekilde konuşan sâkin lâtif bir ses duyar. Bu anlamda mistik, tam da dünyânın bütün büyük dînlerinin kapsadığı alanın dışında durur. Bu mistik için dîn, *kendi* bireysel dînidir, kendisi tek başınadır, hakîkati tek başına aramak için tek başına kalmağı seçmiştir. Onun tek başınalığı, Tanrı ile baş başa kalan bir nefsin tek başınalığıdır.

Yahûdî ağılının dışındaki teologlar tarafından Yahûdîlik ve onun mistisizmi üzerine yapıştırılmış yanlış etiketlerden söz etmeğedeceğim. Şimdi Yahûdî teologların işledikleri bâzı konular üzerine yapıştırılan yanlış yargılardan söz etmek zorundayım. Yahûdî Mistisizmi, Eski Ahid kadar eskidir. Yahûdî Mistisizmi, yoğunluk düzeylerindeki farklılıklara

rağmen Eski Ahid târihinde içerilen yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüştür. Yahûdî Mistisizmi'nin ilâhî cereyânı, kesintisiz olarak Rabbinik dönem tarafından korunan alana akmıştır. Yahûdî Orta Çağ, bu dinsel ve felsefî metinleri, ritüelleri, tapınışları mirâs almış, onlardaki öğretileri geliştirmiş ve çeşitlendirmiş, bunlara kendi dolaylı anlatımlarını da katmıştır. Bu kitâp bunlara da değinecektir.

Birçok Yahûdî yazar Yahûdî Mistisizmi'nin başlangıcı için antik dönem'e değil, 12. yüzyıldaki Avrupa Yahûdî târihi dönemine başvurmaktadır. Alman Yahûdî tarihçi H. Graetz (1817-1891) Yahûdî Mistisizmi'nin başlangıcı olarak bir Fransız Rabbisi olan 12. ve 13. yüzyıllarda yaşamış Posquieresli Isaac Ben Abraham'ı gösterir. Bu kişi daha çok Isaac the Blind (Kör Isaac) adıyla tanınır. Graetz onu Kabbalah'ın Babası olarak tanıtır. Kabbalah adı, Yahûdî metinlerindeki her çeşit mistik yorumlayış tarzını ve okulunu kapsayan genel bir isimdir. Kör Isaac, "Bahir" adlı kitâbıyla tanınıyordu. Bu kitâp, diyalog formunda yazılmıştı, Yahûdî mistik öğelerini içeriyordu, yazılış üslûbu ve içeriği ile *Zohar* adlı kitâbı öncelemiştir. *Zohar*, 14. yüzyıla âit *mükemmel* bir Orta Çağ Yahûdî Mistisizmi kitâbıydı. Graetz, bu mistisizmin birdenbire ortaya çıktığını, beklenmedik bir önem kazandığını, egzotik orijinli bir bitki olduğunu, yeni olsa da ilkel bir üslûba sâhip olan "sahte bir doktrin olduğunu, Yahûdî olmayan bir yazı olduğu hâlde, kendisini hakikî bir İsrâîl öğretisi olarak sunduğunu söylüyordu."

Eski Ahid'i, içindeki metinlerin çoğu İbrânîlere âit düşünceleri ve Yahûdîlerin işlerini içeren Yeni Ahid'i ve Rabbinik kayıtları okuduğunuzda, onların, Graetz'in yukarıda anlattığı teoriye aslâ yüz vermediğini göreceksiniz. Yahûdîliğin bu erken dönem eserlerinde, Yahûdî Mistisizmi'nin orijinleri bulunmaktadır. Şüphesiz ki, Eski Ahid ve Yeni Ahid kitâplarının mistik unsurlar içerdiğini söylediğimizde, bundan îmâlar içeren ve bilinçdışı özellikler taşıyan bir mistisizm anlaşılacak zorundadır. Bundan, târihsel olarak mistisizm diye bilinen bir din tipi anlaşılmamak zorundadır. Plotinus'un, Meister Eckhart'ın ya da Yahûdî mistiği olan Isaac Luria'nın (1533-1572) mistisizminden hayli uzak bir dönemdir bu. Fakat mistisizmi dinin en hassas, en yoğun ve en diri düzeydeki anlamıyla ele alırsak, bir ânda Tanrı'nın birinci elden deneyimi anlamına gelir. O zamân Eski ve Yeni Ahid'te var olan bir mistisizmden söz etmek mükemmel şekilde doğru olur. Bu kitâbın sonraki sayfalarında, Yahûdîlerin

yüzyıllar içinde en yüksek düzeyde incelikle işlenmiş mistik doktrinlerinin Eski Ahid ile bağlantılarını göreceksiniz. Tabî ki, sonradan eklenmiş bâzı dışsal unsurları ve öğretileri de göreceksiniz.

Yahûdî otoriteleri de zamân zamân Yahûdî Mistisizmi’ne hastalıklı düşünceler ve haksız yargılar yöneltmişlerdi. Bu suçlayıcı tutumları, onların yazılarında görebilirsiniz. Bu tabî ki, Yahûdileri aslâ sindirememiştî. Ritschl, Nordau ve Harnack gibi yazarların her türlü mistisizm’e karşı gösterdikleri düşmanlığı yazılarında bulabilirsiniz. Antagonizmler, her durumda mistik mizâcın öznelliğine ve bireyselliğine saygı duymak konusunda kabiliyetsiz olmaktan kaynaklanıyordu. Rasyonalizm, varoluş ile ilgili sorunları çözmeğe teşebbüs ettiğinde, akıl ve hayâl gücü uygulamalarını kullandı. Mistisizm ise kalbin iştîyâklarını ve nefis olgusunu dikkate aldı. Saf felsefe, *Haggigab* içindeki Mishnah’da yazılı olan “Üstte olan nedir, aşağıda olan nedir, önde olan nedir, arkada olan nedir?” gibi sorulara sonsal bir cevâp veremez. İnsânın saf akılı için dünyâ, sâdece görülür olandan ve geçici olandan ibârettir. Fakat bu görülür ve geçici olan dünyâyâ aşkın olan bir başka dünyâ vardır. Görünmeyen, kıyaslanamayan, fakat yine de Tanrısal Olan ile birlik için iştîyâk duyan insân nefsleri için görülebilir ve kıyaslanabilir olan bir dünyâdır. Ne akıl yürütüş ne de mantıksal kıyaslayış, bu şaşkınlık verici aşkın dünyânın üzerindeki peçeyi kaldıramaz. Bu peçeyi kaldırmağa giden yol akıl yürütüşten ya da duyuşsal deneyiminden çok başka bir şeydir. Bu konu, sâdece kendi bütünselliklerinde insân nefsinin oluşturan hislerin ve duyguların içsel tanımlanamaz hareketlerince kavranabilir.

Bütün bu araştırmacı yazarlar, ister doğuştan gelen özellikleriyle isterse aldıkları zihinsel eğitimle ilgili olsun, duyguların öznelliğine hiçbir sempati göstermiyorlar, mistisizmin özelliklerine saygı duymuyorlar.

Fakat Yahûdî teologlar söz konusu olduğunda, söylenecek başka şeyler de vardır. İlerideki sayfalarda görüleceği gibi, Yahûdiler arasındaki mistik spekülasyonların çoğu, Kutsal Kitâbın kozmolojik bölümleri etrâfında oluşturulmuştu. Yahûdî Mistisizmi’nin önceki ve sonraki dönemleri için de böyledir. Bunun örnekleri İsâ’dan önceki birinci yüzyılın ürünü olan Enoch yazılarında ve 12. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar olan dönemde Fransa, İspanya, Almanya ve Polonya gibi ülkelerde üretilmiş Kabbalistik metinlerde bulabilirsiniz. Bu kozmolojik spekülasyonlarla birlikte ya da